

Адриан Рогоз

Аламбай или тайните на
изкуството

Емисия за петте планети

„Изкуството да строиш се свежда до умението да запълваш пространството“

Робер дьо Риколе

„Нито се знае, нито се вижда, гениалността е случайна игра. Едва се появи, и работата свършва.“

Пол Валери

„Следователно нищо не съм сътворил.“

Оноре дьо Балзак

Вече цяла седмица безуспешно търся създателя на модерното градоустройство, когото сравняват с Витрувий и Корбузиe. Само за няколко месеца той успя да направи революция в архитектурата. Има последователи навсякъде по Земята, а и на други три планети. Това подчертано влияние взе изумителни размери, когато веднага след осъществяването на най-сполучливия си проект той бутално влезе в легендите или, по-точно казано, изчезна безследно.

Творбата, за която с положителност се знае, че е създадена от Аламогордо Байконур, е градът СЦ-4007 (27°, 15', 15" северна ширина и 113°, 43', 03" западна дължина – Южна Калифорния), известен сега под името Аламбай. В деня, в който Алам откри метода си, цялото човечество успя да се убеди с помощта на телстеркома в пленителната красота на урбанистиката от типа „видимо-невидимо“. Както при всяко планетарно строителство, и при това станаха злополуки. От една кабина за превъплъщение изчезна в небитието група от местното население. Безспорно беше, че са пострадали тридесет и трима души, защото намериха жетоните им в командната касетка. Обаче какво точно се беше случило, никой не знаеше с положителност. Едни осъждаха системата за превъплъщение, създадена за вертикалния транспорт във всички градове с високо строителство. Пътниците, които искаха да слязат или да се качат, се превръщаха във вълни, а в кабината за превъплъщение всяка вълна отново ставаше човек от плът и кръв. Този процес се оказа безпогрешен и най-ефикасен за огромните постройки с хиляди етажи. Предполагаше се, че в момента на превъплъщаването, което обикновено ставаше на тъмно, кабината внезапно е била осветена (както и стотици други помещения в града, избран от Байконур за място на неговия експеримент). Трагичният миг е бил достатъчен, за да повлияе фатално върху вълшебното око, ръководещо процеса: понеже същността на вълните била изменена, тридесет и трите жертви не могли да се превърнат отново в хора. Даже някои очевидци твърдяха, че от кабината излезли някакви насекоми, което обаче не бе официално потвърдено.

Поради това странно произшествие Алам бе задържан за разпит няколко седмици в Управлението на световната безопасност. Но неговото откритие вече беше завладяло цялата планета. Още по време на разследванията, направени във връзка с произшествието, бяха построени 281 града от типа „Аламбай“. Но този път не се случи никакво нещастие. Част от тези градове се приписват на Байконур, но мнозинството от учените, които са изследвали творчеството му, оспорват, че са негово дело, и ги свеждат до влияние на идеите му, което не е по-малко смайващо.

Безспорен е фактът, че Алам бе освободен от всякаква вина, а за това вероятно е спомогнала решително и неговата известност, създадена за един ден. „Не можем да обвиняваме големия архитект за станалите злополуки – се казваше в общи линии в публикуваното съобщение, – както не можем да виним и Айнщайн за жертвите от атомната бомба. А в каква степен нещастното събитие ще засегне съзнанието на Байконур, това вече си е негова лична драма.“

Изчезването на Байконур съвпадна с освобождаването му. Несъмнено председателят на Управлението на световната безопасност и някои от подчинените му знаеха мястото, където се намираше понастоящем Байконур, но не желаеха да кажат адреса му и никой не можеше да ги застави да го направят.

А ето че мене ме изпратиха да издиря Алам и дори да вода с него разговор, чрез който обществеността да узнае как е създал революционната си архитектура. С тази задача ме натовари секретарят на отдела за международна информация; повика ме и ми каза:

– Алфа-Омега (името ми е Алфонс Омез и оттам иде прякорът ми), ти си най-подходящ да разкъсаш тайнственото було около случая „Аламбай“. Общественоста на нашите планети има правото да узнае същността на тази изумителна слава.

– Знам... Параграф пети от Кодекса на демокрацията. Да опитам ли в Управлението на световната безопасност?

– Не. Потърсихме съдействие от ръководителя на този най-висок форум. Но той не пожела да ни каже къде се намира Байконур.

– Тогава не виждам какви изгледи за успех имам аз – измърморих с досада. – Вярно е, че съществува и параграф шести, който дава право на всеки човек на собствени разноски да изследва някаква планетна загадка. А в замяна на това параграф седми дава власт на администрацията да защитава неприкосновеността на тези тайни. Така че борбата никак няма да е равна...

Секретарят ме погледна с иначе кротките си очи, които ме пронизаха заплашително със злобен блясък, и ми рече най-любезно:

– Не си случаен човек. Освен това ще имаш на разположение изцяло нашия отдел. Ти си най-добрият репортьор на Земята. Кой лети в ледения въздух на Юпитер с първата експедиция, макар че беше забранено да летят други хора освен екипажа? Кой откри...

– Бях по-млад тогава...

– Но пък сегашната задача е по-лека.

Засмях се:

– По-лека ли? Да издиря човек, скрит сред седемдесет милиарда души, които са пръснати на пет планети. Предполагам, че се шегуваш.

– Неотдавна ти ми поиска да ти предоставим средства, за да се занимаваш три месеца на планетата Плутон с не знам какви палеоастронавтски шуротии...

– Страшно интересна тема!

– Възможно е, но не чак толкова, че да оправдае прекомерните разходи...

– Разбрах – отвърнах студено. – Искаш да сключим договор.

– Не съм се съмнявал, че ще ме разбереш – весело приключи разговора секретарят. – Параграф шести трябва да победи параграф седми.

Противопоставих се при преговорите със секретаря, защото имах други намерения. В същност той каза истината, когато ме нарече репортьор номер едно. Не държа това название да се свързва с литературните ми способности, но по отношение на успеха нямах равен.

Впрочем аз преувеличих, като споменах за седемдесетте милиарда обитатели на Слънчевата система. Моят метод се основаваше на дедукцията, пък и началникът ми знаеше, че така ще постъпя. В своята над двадесетгодишна практика съм се срещал с безброй влиятелни хора, които можеха да ми направят тази услуга, преди всичко защото в същност ставаше дума за интересите на човечеството.

Така и сторих. Като използвах връзките си с високопоставени хора, получих от статистическите отдели на петте планети данните за променените местожителства през периода, когато бе освободен Алам. Полученото число беше от няколко милиарда.

Посъветвах се с един приятел, който беше директор на марсовата изчислителна станция. Той обеща да ми помогне, ако му дам снимката на моя герой. Имаше няколко сполучливи холографии, направени, преди да го задържат в Управлението на световната безопасност. Останалото беше работа на компютрите, които трябваше да сравнят снимките с няколкостотин хиляди лица, които си приличаха. Естествено, допуснах и възможността Байконур да си е променил лицето по хирургически път. Тук ми помогнаха неговите биосоциални данни, които които нашето информационно управление бе успяло да вземе преди задържането на Алам. Ако не бяхме избързали, по-късни нищо нямаше да узнаем. Свързаните с биографията на Алам документи изчезнаха, сякаш трябваше да се пази някаква страшна тайна.

Като съпоставихме познатите ни белези с тези на изследваните хора, продължихме да отсяваме и накрая останаха петдесет и девет възможни Аламовци. Осем живееха на Земята, а само един от тях отговаряше на всички данни.

Разпоредихме на филиалите от другите планети да изпратят допълнителни сведения, а аз отлетях за Австралия, където се беше заселил моя герой, единственият, който отговаряше на всички условия, включително и на външната прилика. Мина ми през ума смътната мисъл, че един изключително красив мъж (а Алам имаше много изразително лице) ще държи на външността си и няма да я промени. И все пак се излъгах. Алам действително не се беше оперирал, но само защото чисто и просто не му беше минало през ума; той смятал, че промяната на местожителството и параграф седми са достатъчни, за да осигурят неговото инкогнито. „Убеден съм – ми каза той през последния ден от нашата среща, – че ако е могъл, и Микеланджело би си изваял друго лице. Поне за да се забавлява.“

Но да не избързвам, защото си заслужава да ви разкажа как го „улових“. Живееше в един от старинните градове, които като огромна крепостна стена минават по целия континент от брега на Индийския океан до залива Карпентария. Скромното му жилище, състоящо се само от пет стаи, се намираше близо до споменатия залив.

Когато попитах инфробота къде е Бил Маллок (новото име на Алам!), получих отговор, че не е в къщи, ала на обед го видях да се връща, натоварен с някакви странни предмети. Междувременно поръчах да ми построят временно жилище отвъд пътя, срещу къщата на Маллок. Колкото и бързо да вървеше работата, все пак продължи около три часа. Наблюдавах строежа, защото исках малката постройка да не бие на очи, но пък и да ми дава възможност да следя изхода от прозореца.

По едно време се случи нещо, което ужасно ми досади: големи бръмчащи мухи започнаха да се въртят около мене. По вида им прецених, че не са кибернетични насекоми, каквито се използваша обикновено само при сложни изследвания. Напразни бяха опитите ми да ги прогоня. Проклетите буболечки сякаш бяха пощръктели. Те не се приближаваха до мене, но летяха наоколо и непрекъснато бръмчаха. С досада си припомних едно изречение, заучено още в училище: „Мухите са насекоми, които са изчезнали преди двеста години.“ „Тези животинки или не са мухи, или тук, в родината на кенгурото и птичечовката, са се

превърнали в мухи – рекох си аз. – Все пак какво представлява цивилизацията – продължавах да размишлявам, – каква полза от това, че сме завладели планети, че сме издигнали невидими градове, че сме способни да пренесем човека на големи разстояния под формата на вълна, щом не можем да направим нищо против докарващите ни до неврастения мухи!“ Понякога става така, че важно събитие в живота на човека се съпътствува от банални и досадни случки и тези две явления остават винаги свързани в паметта му. На мене бръмченето на мухи, дори когато са кибернетични, ще ми напомня неизменно и неприятно за времето, когато търсах Алам.

Щом временната постройка бе готова, аз се настаних в нея, изкъпах се с лъчи и ми остана достатъчно време да се свържа с моите хора от другите планети. Бях наредил на робота-наблюдател да ми съобщи, когато Маллок излезе повторно. Това стана веднага след обедата.

Тръгнах след него. Носеше странни предмети. Понеже се насочи към Арафурско море, предположих, че смята да лови риба. Но за моя изненада той се спря на плажа срещу някакви скали, заоблени от вълните, развърза нещата, които носеше, и ги подреди така, както, предполагам, са го правели някогашните художници. Макар че бях далече от брега, все пак виждах добре през бинокъла как моят човек стои пред статива, как движи палитрата и четките.

Престорих се, че се разхождам по брега, и се приближих до Маллок. Погледнах платното с нахвърлени по него цветни петна и го попитах с искрено удивление:

– Извинявай, че те безпокоя... Рисуваш ли?

Той трепна, сякаш едва сега забеляза присъствието ми, погледна ме подозрително, после се засмя развеселен:

– Да, рисувам!

В плътния му глас долових нотка на гордост, но, общо взето, поведението му беше доста сдържано.

– Археолог ли си? – запитах отново. – Или етнограф?

Засмя се пак, без да ме погледне, и си продължи работата. Вълните се удрияха в скалите ритмично, но не еднообразно, а странните многоцветни петна на картината, въпреки че не отразяваха околния пейзаж, събуждаха в съзнанието ми монотонния пенест ритъм на морето.

– Не, не съм нито археолог, нито етнограф – отговори ми след малко и се обърна към мене. Очите му бяха сини, по-сини от морето, което

искаше да нарисува. – Играя си на живопис.

– От стотици години никой вече не е рисувал – опитах се да обясня грешката си.

– Не може да се каже, че никой – възрази той с мек, но решителен глас. – Доста хора са рисували. Обаче живописиста въобще се смята за отминало изкуство. Това е съвсем друго, но може да се докаже и обратно. – Той се усмихна. – Харесва ли ти? – настоя да чуе мнението ми, като посочи картината.

– Не знам дали това може да се нарече удоволствие – измърморих аз смутен. – Но при всички случаи ми казва нещо повече от отегчителните филмови кадри, които се опитват да пресъздадат на стената действителността.

– Тъкмо към това се стремя – заяви той щастлив и прочетох в погледа му известна симпатия към мене, непознатия, който потвърждава замисъла му. – Искам да кажа нещо повече.

Изведнъж забелязах непоносимите мухи, които ми досаждаха, преди да дойда тук. Сега нападнаха Маллок.

– Знаех, че мухите са изчезнала порода – рекох аз. – Но виждам, че тука още ги има. И то много.

– Странно – промълви художникът и ми се стори, че пребледня. – Преди малко нямаше мухи... Смятам, че дойдоха с тебе...

Помислих, че се шегува. Не ми се щеше все пак нашата среща да се свързва с такава неприятна случка. Затова побързах да се сбогувам с него:

– Съжалявам, че те обезпокоих, докато работиш, но се и радвам, че се запознахме.

– Може би пак ще се видим – отвърна той любезно, но очите му ме пронизаха особено, почти болезнено.

– Може би. Утре пак тук ли ще дойдеш?

– Да – прошепна художникът и без да ме погледне, попита: – С какво се занимаваш?

– Инженер съм – спомних си професията на чичо си. – Търся подходящо място за подводна фабрика, която да преработва водорасли... От няколко дни оглеждам околността.

Докато се отдалечавах, ми се стори, че мухите или част от тях тръгнаха след мене.

На следващия ден ме покани в дома си, защото изявих желание да

видя и другите му картини. Тогава разбрах, че и най-стеснителният художник има нужда от публика (дори когато тази публика е от един човек). И да ви призная откровено, засрамах се от факта, че поради други причини, напълно чужди на изкуството, се превърнах в идеален зрител.

В къщи Маллок (още не бях сигурен, че е Байконур, макар странното му поведение, засенчено от тъга, да ме караше да вярвам, че е той) ми показа картината, нарисувана до скалите, в които се разбиваха вълните. Не приличаше на познатото ми място, но се долавяше някакво абстрактно люлеене на линии и багри. Гледката по-скоро беше космическа, отколкото океанска; най-много ме удиви монотонният пенлив ритъм на вълните, които чувах много ясно.

След първата изненада се засмях, защото си помислих, че хватката му е твърде обикновена.

– Записал си на магнетофон шума на морето... Погледна ме по много странен начин: и весело, и тъжно, и учудено, и подигравателно.

– Би било много лесно. Всяко дете може да го направи.

– Тогава?

Вместо отговор постави в ръката ми малка сфера, чрез която можех по желание да направлявам в помещението силата, посоката и цвета на светлината.

– Какво трябва да направя?

– Опитай сам...

Разбрах, че задачата е по-сложна: колкото повече осветявах картината, толкова повече се променяха и звуците, които сякаш излизаха от нея.

– Наистина е интересно – признах аз.

– Проумя ли го?

– Донякъде. Аз излъчвам тази разноцветна музика...

– Как я излъчваш?

– Предполагам, че лентата със записа е монтирана в системата за осветление...

– Не! И това би било външно решение.

– Искаш, да кажеш, че картината пее, така ли? – възкликнах аз и в гласа ми прозвуча подигравателна нотка, иронията беше непосредствен резултат от недоверието ми.

– Да, самата картина пее. Аз съм първият човек, успял да създаде музика чрез цветовете.

– Това е епохално! – искрено се възхитих. („Дори ако Маллок не е Байконур – рекох си аз, – все пак съобщи необикновена новина.“) – Но

не разбрах как си успял да...

– Принципът е сравнително прост, а и приложението му – също, особено за един мезотронист, защото това основната ми професия...

– Не си ли художник? – попитах веднага, изплашен от разминаването с въпроса, който ме доведе тук.

Маллок ме изгледа, сякаш понечи да каже нещо, но се отказа и попита с презрение:

– Кой днес създава изкуство!

– Ти например...

– Е! Само експериментирам една идея, това още не е изкуство.

В същото време продължавах да въртя малката свето регулираща сфера и се учудвах на мелодичните вариации, които възникваха върху основната тема.

– Позволи ми да не се съглася с тебе – отвърнах аз. – Докато си играех с този глобус, ми се стори, че самият аз съм истински художник, а камо ли ти, авторът...

По лицето на Маллок се плъзна бледа усмивка:

– Във всеки случай не така са разбирали изкуството някогашните хора. И въпреки че те са говорили за връзката между звука и баграта и за цветните концерти, това, което правим ние днес, е далече от определението, дадено някога не само на творчеството, но и на ползата от изкуството. За да ме разбереш, трябва да ти открия тайната си...

В същия миг ми се стори, че пропадам в небитието, в светло и прозрачно пространство. Падането ми беше по-скоро плуване, после седнах на невидим предмет. Виждах само собственото си тяло, което висеше необичайно в безкрайното пространство. От опит знаех, че великите хора са странни създания, и въпреки това попаднах в клопката. Ала Маллок ми се стори безобиден човек, така че вместо аз да спечеля неговото доверие, той спечели моето и сега бях във властта му. Наистина имаше няколко души, които знаеха къде съм, но още не бях потърсил помощта им. Когато се разтревожат за мене, ще проверят тук, но може би тогава ще... Изтръпнах. Силен гняв ме изтръгна от мрачните мисли...

– Аламогордо Байконур! – извиках аз, сякаш не той мене, а аз него бях хванал в капана. – Чакам да ми разкриеш тайната си.

– Знаех, че ще дойдеш – чух гласа на Алам, който трептеше леко като отражение. – Зъбите на параграф шести трябва да разкъсат жертвата си...

– Защо не се укри по-добре? – попитах аз, колкото да не мълча.

В същност, както и да беше се скрил, пак щях да го намеря.

– Знаех, че ще дойдеш, но се надявах, че няма да ме намериш.

– И все пак си взел някакви мерки...

– Направих това, което беше възможно – скромно рече той. – И ако положението ми не беше страшно; щях да се засмея. – Като пресъздавах залязлото изкуство – продължи Алам, – се опитах да разбера художниците от миналото. Те до един са били неудачници, но до последния си миг са се противопоставяли на съдбата...

– Следователно аз играя ролята на съдбата – опитах се да се пошегувам.

– Все пак я допълваш. Как се казваш?

– Алфа-Омега – казах му прякора си аз или по-точно псевдонима, с който бях известен навсякъде.

– Чувал съм за тебе – отговори сухо той и добави с лека ирония: – Виждам, че параграф шести е хвърлил големия си коз. – И понеже големият коз мълчеше замислен, Алам попита: – Как се чувстваш?

Откровено казано, не се чувствах зле. Можех да си представя, че съм си у дома, защото продължавах да живея в невидим град. Не се преместихме в някой от градовете на Аламбай само по вина на съпругата ми, която по отношение на урбанистиката е толкова разумна или консервативна, че възприема модата една година след като е отминала. Така че през прозрачните стени виждах само въздух. Но за разлика от помещението, в което се намирах сега, стените на моя апартамент стават невидими само когато пожелаем, а мебелите са обикновени, тоест видими.

– Защо мълчиш? – чух гласа му. – Нали и ти си роден в невидим град?

– Да, в Големия Швайцер, разположен в центъра на Африка.

– Аз пък съм се родил тук, в този огромен стар червей, който се проточва от едното море до другото. И трябва да признаем, че има очевидна социална разлика. Защото това е вярно: аз бях дете на бедни хора. Напразно би било да твърдиш, че думата „бедни“ вече няма значение, да ми изреждаш исторически примери и да ми доказваш, че в сравнение с не знам кой си благородник отпреди няколко столетия съм живял по-добре. Това са глупости. Аз използвам думата „бедни“ в съвременното й значение. Признавам, че днешното човечество има по-справедливи разбираня за разпределението на богатата. Всеки посвещава на обществото таланта и труда си, а в замяна на това получава всичко, което му е необходимо лично на него, за да се развие изцяло. Нямам възражения против тази процедура. Тя е естествена и справедлива. Ако един мъж и една

жена са посредствени, те си остават за цял живот непридирчиви хора, защото нямат нужда от повече, но ако синът им е гениален, той ще влезе в редиците на именитите личности. Това е една даденост, против която не бива да въставаме. Моите родители се числяха към незабележителните хора.

Гласът му беше спокоен, ясен, но в противовес на изречените думи изглеждаше тъжен и дори съдържаше скрита ярост, насочена по-скоро срещу света, отколкото срещу мене. Запазих самообладание и пуснах микромагнетофона, монтиран в един от зъбите ми; сега слушах с полуотворена уста, за да стане записът по-ясен.

– Ще ми възразиш, че вече никой не страда от глад, от студ, от бури – продължи той едностранния си спор, че тези гигантски градове-гъсеници са удобни и че и най-смиреният простосмъртен на планетата получава срещу скромния си труд безброй апарати, които биха предизвикали завист дори у императорите от миналото. Това е безсмислица! Смяташ ли, че наемният роб от времето на капитализма се е утешавал с факта, че за разлика от него Александър Велики не е имал телевизор, че Карл V не е употребявал сапун, а Наполеон е нямал автомобил.

Тонът му беше саркастичен, но после сякаш под напора на някакъв спомен гласът му зазвуча по-меко:

– В детството ме пленяваше всичко, свързано с живота на великите хора от нашите планети. Чувах, че живеели във великолепни палати, високи хиляди метри, и че благодарение на революционната техника тези метрополи на стратосферата били невидими. Ти, който си се родил в подобен град, не можеш да си представиш какви мисли минават през главата на едно дете от такъв гнусен град-червей. Какво изумително творение! Да не виждаш нищо друго около себе си освен небето и само понякога под килима на облаците – земята, облагородена от разстояние... Исках да се любувам на ефирен град и когато ми възразявах, че желая невъзможното – как би могъл да видиш невидимото – градът, към който се стремях, ми се струваше още по-вълшебен, а желанието ми още по-горещо. Колко въпроси без отговор ме спохождаха или отговорът беше толкова труден за разбиране, че правеше нещата още по-тайствени! Научих, че за да слязат от двехилядния етаж, странните обитатели на невидимите градове влизали в кабинни за превъплъщаване, където ги превръщали в собствената им вълна, а след част от секундата слизали на Земята и отново ставали реални хора. – Тук той се изсмя злобно: – Какви чудеса за неуката и наивна детска душа! – После ме попита с насмешлив, но все пак състрадателен глас; – Как се чувстваш в

невидимата си люлка? Има ли нещо по-възвишено?

Бях попаднал в капан, поставен от луд човек. Дали не беше време да използвам радиото във форма на гривна, която носех на ръката си, и да повикам моите хора?

– Не се страхувай – опита се да ме успокои гласът, сякаш беше отгатнал мислите ми. – Нямам намерение да те убивам, нито желая да ти сторя някакво зло. Всъщност, ако говорим честно, ще ти кажа, че исках да отстраня всякакво външно влияние, което би ти попречило да проумееш действително нещата. Нали затова дойде. Трябва да разбереш колкото е възможно повече. Ако истината ти причини зло, това е друг въпрос. Защото на мене ми причини...

Отново чух дразнещото бръмчене.

– Къде по дяволите летят? Не виждам никаква муха.

– Летят в моята стая – отвърна ми гласът със страх или с отчаяние. После сякаш се овладя, върна се към прекъснатия монолог: – Не се бой.

Положението ми се струваше смешно, нелепо. Заобикалящата ме тайнственост ме караше да тръпна.

– Не се боя – промълвих аз, убеден, че не от Байконур се страхувам в този миг. – Все пак няма ли да е по-добре, ако ме извадиш от тази бърлога?

– Засега трябва да останеш там...

– Тогава продължи разказа си...

– Следвах мезотроника. Чрез нея самото атомно ядро се превръща в открита система за комуникация. Беше плодородна област, с помощта на която един млад ум можеше да докаже способностите си. И аз ги доказах. Първите мезотронни присадки носят моето име...

– Знам. Именно затова се изненадах, когато те сварих да рисуаш.

– Изненадал си се, защото изкуството изживя период на упадък. От няколкостотин години науката напредва в неизвестното с небивала скорост и на практика забрави, че неизвестността е безкрайна и че човечеството може да я изследва и с ракетите на изкуството. Не е изключено някой мъдрец, стигнал границата на нашите познания, да сметне, че изкуството е празна работа, но не виждам защо и науката да не е подобно нещо. Несъмнено аз не съм такъв мъдрец.

– И все пак ми се струва странно, че умът на един човек, който е способен строго да изследва Космоса, се е деквалифицирал, като използва метод, който се прилага слепешком.

– Говорим за твърде малко познати неща. Запитай се как е било възможно Нютон и Айнщайн, тези титани на физиката, да бъдат

сеуверни, как е било възможно мечтателният математик Йон Барбу да е един от най-големите поети на света. Навярно дори не си чувал за него.

Досущ като диханието на времето, което понякога не усещаме, макар че то продължава да се отмерва от рязкото тиктакане на часовника, бръмченето на мухите се бе изплъзнало от вниманието ми, при все че не беше престанало нито за миг. След туй отново го долових в настъпилата тишина. И внезапно си припомних нещо, което ме накара да направя ужасяващо предположение.

– А сега ще ти разкрия тайната на картините – продължи гласът. – Но преди това искам да ти кажа, че моите мезотронни разработки ми позволиха да се преместя най-после в невидим град. Там намерих и това, което се нарича любов. Беше съвършена жена, ако приемем, че красотата може да замести ума, ако чарът може да играе ролята на знанието, а изящството – на добротата. Може би съм повярвал, че истинските й добродетели са невидими като сградите на града, в който живеехме. Попаднах в плен на собствените си младежки мечти. От любов към Джинестра открих истинското си призвание; дори и в това нейното появяване беше съдбоносно...

– Тогава ли започна да рисуваш?

– Обаче не така, както ти предполагаш. Създаването на картини ми се струваше безсмислено, защото по онова време и аз се залъгах с предполагаемия залез на изкуството. Подтик ми даде случайността: изрисувах тялото на Джинестра, защото исках да блесне ненадминатата й красота. Кремът, с който намазах кожата й, беше съставен от фотозвукови частици, така че лъчите, които падаха върху плажа, където се къпехме, извличаха от кожата на моята съпруга мелодични звуци. Шокът на присъстващите хора беше страшен. Може би в този миг изкуството възкръсна отново чрез морската пяна и песента.

Гласът на Байконур беше почти щастлив и мисля, че сега само аз чувах заплашителното бръмчене на мухите.

– Все пак не виждам как си стигнал до архитектурата и...

– Оттам, където си, нищо не можеш да видиш – тъжно каза гласът.

– И аз нищо не виждах в невидимия град, но скоро го разбрах.

После млъкна, сякаш ме забрави.

– Какво се случи по-нататък? – попитах не толкова, за да го накарам да продължи разказа си, а за да не чувам жуженето, което ми опъва ше нервите.

– Защо бързаеш? – рече Алам като пробуден от сън и долових в гласа му не само тъга, сякаш и той бе забелязал обезпокоителното

бръмчене.

Отново настана вибрираща тишина.

– Всичко в живота ми започна от едно произшествие – продължи Алам, – от неизвестното, което открих по-късно. Възможно е Джинестра да ме е заобичала още повече в момента, в който кожата ѝ започна да пее и изуми хората на плажа. Обаче след това... Нелепата случка стана на приема, даден от председателя на планетата Венера по случай закриването на световния конгрес по мезотроника. Естествено, никой не беше ме молил да поставям върху лицето на Джинестра звучаш грим, но знаех, че всички я очакват, за да ѝ се възхищават, знаех, че нейното появяване ще предизвика интерес сред това отбрано общество. Никого не мога да обвиня за жалкия си провал. Непредвидено стечение на обстоятелствата стана причина преминаването на Джинестра през обширната зала на огледалата да съвпадне с тържественото включване на превъзходната система за осветление, създадена от Билвазе. Разпадане на системите от алгоритми – ето какво се случи. Последва неопишуем ад. Вместо нежен полъх, шепот и бълбукане от стъписаното лице на любимата ми избухна пронизително квичене, сякаш прасета колежа. Поне такива звуци са записани на магнетофонните ленти от последните представители на свинската порода.

За всеки специалист събитието беше забележително, но изумените гости го приеха като чудовищна постъпка. След това прасенцата станаха прасета и свине, които погребяха Джинестра и мене в неудържимото си грухтене. Не мога да я упрекна за това, че ме напусна. В същност аз станах оръдие на случайността, която показва красотата ѝ без всякакви добродетели. Не бихме могли да наречем грозен окъсания и покрит с гнойни рани Йов, защото други добродетели са го украсявали. Обаче Джинестра...

Гласът секна във въздишка. Мухите жужаха нервно или може би собственото ми напрежение усилваше неспокойствието ми.

– Много съжалявам, Алам – безсмислено промълвих аз.

– Всичко, което съществува, е вписано в книгата на съдбата, защото съществува. Може би пък бъдещето да се окаже по-весело – добави той, но не изглеждаше убеден. – След като ме напусна жена ми, живях известно време сам в невидимия град. Но скоро след това проумях нелепостта на дотогавашното си съществуване. Възвишената цел да се издигна почти до звездна самота сред гигантския хаос на термитите ми се стори направо детинщина. Испитах отвращение от тази измама, която смятах за най-голяма награда. И изведнъж ми домъчня за стария и материален

град-червей, за неговите жени, които умеят да делят с мъжете си и светлите, и мрачните мигове от живота... Идеята, тази нещастна идея, ме споходи, докато гледах замечтано през прозрачните стени на жилището си. Споменът изпълни празнотата, която ме заобикаляше. По онова време бях започнал да правя пеещи картини, което, предполагам, повлия на идеята ми. Какво би се случило, запитах се аз, ако тези невидими жилища едно след друго станат видими. Или може би не всички, а само толкова, колкото да заличат анонимността в околното пространство, без да отнемат простора на общата гледка. Понеже се интересуваш от истината, това значи, че моята идея нямаше градоустройствени цели. Чисто и просто мене ме вълнуваше пластичният ефект, който бих постигнал... И все пак съществуваше една трудност. Това не бе видимостта, която за мене е обикновена техническа задача и можех да я реша, щом вляза в електрическата централа... Затрудняваше ме разпределението на пространството. Не се учудвай... Представи си невидим град, висок няколко километра, който се простира на огромна площ. Сам можеш да прецениш, че при такива условия не е чак толкова лесно да се изчисли начинът за редуване на „пълно“ пространство с „празно“ пространство, за да се създаде у зрителя впечатление за градоустройствена система. Това беше математическа задача, с която се захех страстно.

Пристъпих към изпълнението на гибелния си план в деня, в който стигнах до ония тоположки решения, способни според моята безумна мисъл да съживят бездната. Смятам, че съм бил луд. За нищо друго не мислех освен за пластичния ефект и за съответното математическо решение... Замисъл, откъснат от действителността и доведен докрай въпреки действителността... В същност това е изкуството... И може би за това е нежно като дихание, неумолимо като камък, дълготрайно, но и обречено на гибел...

Байконур млъкна, а двукрилите насекоми забръмчаха в тягостен хор.

– Изведи ме оттук – викнах аз. – Искам да дойда при тебе.

– Няма смисъл... Нали търсиш истината, предлагам ти я. Имам още малко неща да ти кажа. Когато привърша, ще се озовеш навън. А сега слушай. Нямам никаква заслуга в изграждането на градовете от системата „видими-невидими“. Аз се стремях към съвсем друго нещо... То се оказа илюзия и за съжаление се провали катастрофално... Направеното от мое име в същност представлява резултат от едно недоразумение и от техниката, която е толкова напреднала, че и частица от мисъл може главолмно да се превърне в реалност. Не твърдя, че така

наречените градове „Аламбай“ са по-лоши от другите, но те не са мое творение. Моята творба...

Както ненадейно увиснах във въздуха преди малко, така изведнъж се появи някакво помещение отвъд моите невидими стени. Видях доста възрастен мъж, който много старателно се опитваше да стои с главата надолу и с опънати към тавана крака.

– Йога-любител – поясни ми Алам. – Изчаках да започне упражнението си. Дори и не подозира, че го гледаме. Внимавай! Сега ще направя така, че за няколко минути да те вижда и той.

Човекът беше все така погълнат от ексцентричното си занимание. Очите му бяха воднистозелени и леко зачервени, навярно от неудобната поза, но спокойни и някак вгълбени в самия него, макар че гледаше към моята стая. Когато ме зърна, мъжът примигна недоверчиво, но като разбра, че няма халюцинации, загуби равновесие и се свлече на земята.

– Ще го изправя още веднъж пред тебе – съобщи ми Алам.

Преди да увисна отново в празното пространство, успях да зърна нещастния човек, който изумен търкаше очите си и се блещеше към стената-фантом, после побърза да застане с главата надолу само и само да види още веднъж чудото.

Смехът замря на устните ми, защото бръмченето на мухите прозвуча враждебно.

– Ти сега видя един-единствен случай – уморено продължи Алам. – Но когато аз приложих проекта си стотици хиляди помещения станаха видими едно за друго.

– Така беше предизвикана злополуката...

– Сякаш над града се понесе луд вятър. И всичко би било доста поучително и доста смешно, ако за нещастие смешното не беше се превърнало в тъжно. Тридесет и трима жители на града изчезнаха от кабината за превъплъщение. Между тях беше и знаменитият Puzzle¹.

Поради жуженето това име ми се стори зловещо.

– Знам – отвърнах аз и косите ми настръхнаха. – Някои от свидетелите твърдяха, че в момента на превъплъщаването от кабината изскочили насекоми. Но официално не бе потвърдено... Немислимо е...

Млъкнах, защото стигащото чак до мене жужене доказваше, че все пак е възможно. Сега бях склонен да вярвам, че мухите са ме следвали и до пристигането ми в Австралия. Но защо бяха привлекли вниманието ми? Може би защото са ме наблюдавали по-предпазливо, отколкото в

1. Puzzle на английски значи „загадка“, но puzz се чува почти като „бъз“. Б.а.

града-червей, а аз, зает с Байконур, забравих оная подробност, свързана с произшествието, която се оказва основна, но твърде налудничавя, за да бъде взета тогава под внимание.

– Да, немислимо е – изстена гласът. – Но друго обяснение не може да съществува. Освен това и тези мухи...

По-нататък се чу само тяхното кошмарно бръмчене. Неволно си представих как Байконур гледа изплашено бясното и гневно летене на насекомите.

– Мислиш, че са дошли нарочно, за да...? – възкликнах аз, но не довърших въпроса си, защото ми се видя страшен.

– Тръгнаха след тебе.

В гласа на Алам не долових дори следа от упрек, а само примирение... Стори ми се, че ще се пръсна. Трябваше да предприема нещо, за да се измъкна от глупавото положение, в което попаднах.

– Изведи ме оттук! – извиках отново. – Вземи ме при себе си. Да пратим по дяволите тези проклетите мухи. Гласът се засмя тихо и тъжно.

– Успокой се! Нищо не може да се направи.

Като видях колко е упорит, не можах да се съдържа: пузнах радиото-гривна. Австралийският филиал на моята служба бе вдигнат по тревога. След четвърт час сякаш да бъдат тук. Това решение трябваше да взема много по-рано.

– Позволи ми поне да видя какво става там! Знаех, че го моля напразно, но трябваше да му говоря, докато дойдат изпратените от филиала хора.

– Параграф шести има всякакви права – горчиво рече Алам.

– Да върви по дяволите! – избухнах аз. – Забрави го! Аз вече забравих всичко, което ми каза. Сега разбирам защо не искаха да съобщят мястото, където си се скрил.

Бях искрен. Мъчно ми беше за Байконур и се чувствах виновен за това, което се случи.

– Много е късно – промълви той. – Не се тревожи напразно.

– Защо не оперира лицето си? Ако не бях те открил...

Тогава Алам ми каза, че се смятал закрилян от параграф седми. Иначе без колебание щял да си извае друго лице.

– Не се ядосвай – добави той. – Предполагам, че пак щеше да ме намериш. А освен това ти не можеше да предвидиш последиците от нашата среща. Дори аз самият не допусках, че...

– А откъде знаещ, че те ти желаят злото?

– Нищо не знам. Всъщност тези мухи са възплъщение на моята

лудост. Достатъчно е да чуя бръмченето, за да разбере присъдата им.

– Изгони ги! – изкрещях аз.

– Няма да успея, убеден съм. И не е необходимо. Отново ме поразих мисълта, че разговарям с умопобъркан.

– Алам, искам да ти помогна – опитах се да го убедя. – Но независимо от мнението ти, моля те, пусни ме... Не мога повече.

– Разбирам те, Алфа-Омега – глухо отвърна гласът. – В края на краищата аз ти признах всичко... Какво друго бих могъл да прибавя? Все пак добре е, че съществува параграф шести... За да научат всички за моя случай... И без него... тоест без мухите... пак нямаше да имам мира... А сега сбогом...

Стана така, както той ме предупреди. Озовах се на улицата. Хората от филиала пристигнаха само след няколко минути.

Влязохме в жилището на Алам. Предупреждаващият апарат на един от участниците в нашата група ни извести опасността: отвъд вратата, пред която се намирахме, бушуваше отровен газ.

Това е странната и тъжна история на великия архитект Аламогордо Байконур. Казвам „архитект“, макар че той не се смяташе за такъв, а и в действителност не беше. Но какво значение има какъв е бил в действителност, щом цялата съвременна архитектура тръгва от необикновената му идея. Може би това е изводът от моя репортаж.

Алам бе намерен мъртъв в стаята, в която се беше затворил с мухите. По пода около него бяха разпилени измрелите насекоми. На масата имаше писмо, от което преписах следните редове:

„Всяка безразсъдна идея е начало на гибелна верижна реакция и клопка в истинския смисъл на думата – безумен устрем към гибелта. Съвременният прогрес е толкова голям, че всяко хрумване може да се осъществи още в момента на появяването му. Човечеството няма право на погрешни идеи. Това е всичко.“

1967

КРАЙ

© 1967 Адриан Рогоз
© 1982 Веселина Георгиева, превод от румънски

Adrian Rogoz
Alambai sau arcanele artei, 1967

Сканиране, разпознаване и начална редакция: Xesiona, 2008
Редакция и форматиране: Борис Борисов, 2008

Издание:

Адриан Рогоз. Цената на бездната
Сборник научнофантастични разкази и новели
Книгоиздателство „Георги Бакалов“, Варна
Румънска, първо издание

Преводач от румънски: Веселина Георгиева, 1982
Библиотечно оформление: Богдан Мавродинов и Жеко Алексиев, 1979

Рисунка на корицата: Текла Алексиева, 1982
Рецензент Спаска Кануркова
Редактор Ася Къдрева

Художествен редактор Иван Кенаров
Технически редактор Пламен Антонов

Коректор Жулиета Койчева

Дадена за печат на 6.VI.1982 г. Подписана за печат на 15.X.1982 г. Излязла от печат
месец 19.XI.1982 г. Формат 70×100/32 Изд. № 1596 Печ. коли 22,50 Изд. коли 14,57

УИК 13,98 Цена 2 лв. ЕКП 95364 21531 5627-45-82

Държавна печатница „Балкан“, София

Adrian Rogoz. Prețul secant al genunii
Editura „Albatros“, 1974

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/9474>]